

บทที่ 3

ระเบียบวิธีการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

การศึกษาวิจัยการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการจัดการพื้นที่ต้นน้ำ ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่คำปอง ผู้ศึกษาได้เลือกศึกษาหมู่บ้านในโครงการ รพด. ที่เริ่มดำเนินการในปี พ.ศ. 2535 ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่คำปอง อำเภอร้องกวาง จังหวัดแพร่ จำนวน 2 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่บ้านห้วยเอียด ตำบลไผ่โทน และหมู่บ้านบุญแจ่ม ตำบลน้ำเลา โดยในการศึกษาได้ใช้แนวทางการศึกษาเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการศึกษาใน 2 รูปแบบ คือ

3.1 การศึกษาเชิงปริมาณ

ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษามีส่วนร่วมของชาวบ้านในการจัดการพื้นที่ต้นน้ำและศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการศึกษาที่มีส่วนร่วมของชาวบ้านในการจัดการพื้นที่ต้นน้ำ ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่คำปอง อำเภอร้องกวาง จังหวัดแพร่ โดยใช้วิธีการศึกษาเชิงปริมาณ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

3.1.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษาและกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษานี้ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ หัวหน้าครอบครัวหรือตัวแทนในครอบครัวที่สามารถให้ข้อมูลได้ การเก็บรวบรวมข้อมูลได้เก็บข้อมูลจากหัวหน้าครอบครัวหรือตัวแทนในครอบครัวที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่คำปอง อำเภอร้องกวาง จังหวัดแพร่ จำนวน 2 หมู่บ้าน 227 ครัวเรือน ได้แก่ หมู่บ้านห้วยเอียดและหมู่บ้านบุญแจ่ม การสุ่มตัวอย่าง ใช้การสุ่มตัวอย่างจากประชากรทั้ง 2 หมู่บ้านที่ความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95 ตามตารางแสดงขนาดกลุ่มตัวอย่างของรองศาสตราจารย์ ดร. ต่าย เชียงฉี อ่างไว้ใน มนัส สุวรรณ และคณะ (2542) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 144 คน โดยดำเนินการสุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1. ชั้นแรก ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งโควตา โดยได้แบ่งโควตาตามขนาดของจำนวนประชากรทั้งหมด คือ

- บ้านห้วยเหี้ยด มีประชากรทั้งหมด 53 ครัวเรือน ได้จำนวนประชากรตัวอย่าง จำนวน 34 คน
- บ้านบุญแจ่ม มีประชากรทั้งหมด 174 ครัวเรือน ได้จำนวนประชากรตัวอย่าง จำนวน 110 คน

2. ขั้นที่ 2 ได้สุ่มเลือกประชากรตัวอย่าง โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบให้โอกาสเท่ากัน โดยการเขียนเลขที่บ้านทั้งหมดของแต่ละหมู่บ้านแล้วม้วนใส่ลงในขัน แล้วจับผลึกที่ละใบ จนได้จำนวนตัวอย่างเท่าที่แต่ละหมู่บ้านได้แบ่งไว้ตามโควตา ดังตารางที่ 3.1

ตารางที่ 3.1 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา

ชื่อหมู่บ้าน	จำนวนครัวเรือนทั้งหมด	จำนวนครัวเรือนตัวอย่าง
1. บ้านห้วยเหี้ยด	53	34
2. บ้านบุญแจ่ม	174	110
รวม	227	144

3.1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการจัดการพื้นที่ต้นน้ำ เครื่องมือที่ใช้ในการในการศึกษา คือ แบบสอบถาม โดยแบบสอบถามประกอบด้วยคำถาม 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นข้อมูลด้านผู้นำ ในด้านความน่าเคารพและนับถือ การเสียสละ การยอมรับของชาวบ้าน ความสนใจในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติ

ข้อคำถามในด้าน การยอมรับและไว้ใจใน ตัวผู้นำ มีทั้งหมด 10 ข้อ (ยกเว้น ข้อ 5) โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

- เห็นด้วยอย่างยิ่ง เท่ากับ 4 คะแนน
- เห็นด้วย เท่ากับ 3 คะแนน
- ไม่เห็นด้วย เท่ากับ 2 คะแนน
- ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง เท่ากับ 1 คะแนน

ส่วน คำถามข้อที่ 5 มีเกณฑ์ให้คะแนน ดังนี้

เห็นด้วยอย่างยิ่ง เท่ากับ 1 คะแนน

เห็นด้วย เท่ากับ 2 คะแนน

ไม่เห็นด้วย เท่ากับ 3 คะแนน

ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง เท่ากับ 4 คะแนน

เกณฑ์ ในการกำหนดการยอมรับและไว้ใจในตัวผู้นำ แบ่งเป็น 3 ระดับ คือ การยอมรับและไว้ใจในตัวผู้นำ มาก ปานกลาง น้อย โดยการรวมคะแนนข้อคำถาม ตั้งแต่ ข้อที่ 1 ถึง ข้อที่ 10 แล้วใช้เกณฑ์ในการกำหนด คือ เอาคะแนนที่เป็นไปได้สูงสุด ลบด้วยคะแนนที่เป็นไปได้ต่ำสุด แล้วหารด้วย สาม ได้ดังนี้

1. การยอมรับและไว้ใจในตัวผู้นำมาก หมายถึง ชาวบ้านในหมู่บ้านมีความยอมรับและไว้ใจในตัวผู้นำ มีคะแนน 31 - 40 คะแนน
2. การยอมรับและไว้ใจในตัวผู้นำปานกลาง หมายถึง ชาวบ้านในหมู่บ้านมีความยอมรับและไว้ใจในตัวผู้นำ มีคะแนน 21 - 30 คะแนน
3. การยอมรับและไว้ใจในตัวผู้นำน้อย หมายถึง ชาวบ้านในหมู่บ้านมีความยอมรับและไว้ใจในตัวผู้นำ มีคะแนน ตั้งแต่ 20 คะแนนลงมา

ส่วนที่ 2 เป็นข้อมูลด้านการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ป่าไม้ ในเรื่อง ความสม่ำเสมอในการติดตามงาน การประชาสัมพันธ์

ข้อคำถามในเรื่อง ความสม่ำเสมอในการติดตามงานของเจ้าหน้าที่ มี 5 ข้อคำถาม มีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

เป็นประจำ เท่ากับ 3 คะแนน

บ่อย ๆ เท่ากับ 2 คะแนน

นาน ๆ ครั้ง เท่ากับ 1 คะแนน

เกณฑ์ ในการกำหนดระดับของความสม่ำเสมอของเจ้าหน้าที่ แบ่งเป็น 3 ระดับ คือ เจ้าหน้าที่ที่มีความสม่ำเสมอ มาก ปานกลาง และน้อย โดยรวมคะแนน ตั้งแต่ข้อที่ 1 ถึง ข้อที่ 5 ใช้เกณฑ์ แล้วเอาคะแนนที่เป็นไปได้สูงสุด ลบด้วยคะแนนที่เป็นไปได้ต่ำสุด แล้วหารด้วย สาม ได้เกณฑ์ ดังนี้

1. มีความสม่ำเสมอมาก หมายถึง การที่เจ้าหน้าที่ป่าไม้มีความสม่ำเสมอในการติดตามงานมาก โดยมีคะแนน 11.68 - 15.00 คะแนน
2. มีความสม่ำเสมอปานกลาง หมายถึง การที่เจ้าหน้าที่ป่าไม้มีความสม่ำเสมอในการติดตามงานปานกลาง โดยมีคะแนน 8.34 - 11.67 คะแนน
3. มีความสม่ำเสมอน้อย หมายถึง การที่เจ้าหน้าที่ป่าไม้มีความสม่ำเสมอในการติดตามงานน้อย โดยมีคะแนน ตั้งแต่ 8.33 คะแนนลงมา

ส่วนที่ 3 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับตัวชาวบ้าน โดย 2 ข้อแรก เป็นคำถามในด้านอาชีพของชาวบ้านว่า ได้ทำงานกับหน่วยงานป่าไม้หรือไม่และข้อที่สอง เป็นข้อคำถามถึงเหตุผลที่ชาวบ้านเข้าไปมีส่วนร่วม ส่วนคำถามตอนต่อมาเป็นคำถามข้อมูลการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการจัดการพื้นที่ต้นน้ำใน 4 ขั้นตอนได้แก่ (1) ขั้นตอน การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุ (2) ขั้นตอน การมีส่วนร่วมในการวางแผนแก้ไขปัญหา (3) ขั้นตอน การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน และ(4) ขั้นตอน การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล มีจำนวนคำถามทั้งหมด 20 ข้อ เช่น ข้อคำถามเกี่ยวกับขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุ ได้แก่ ท่านได้พูดคุยกับเพื่อนบ้านในเรื่องการเปลี่ยนแปลงของสภาพสิ่งแวดล้อมในชุมชนท่าน เช่น ความแห้งแล้ง ไฟป่า ข้อคำถามเกี่ยวกับ ขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการวางแผนแก้ไขปัญหา ได้แก่ ท่านและเพื่อนบ้านได้ร่วมเสนอแนวทางแก้ไขปัญหา เป็นต้น

โดยมีจำนวนคำถามในแต่ละขั้นตอน ดังนี้

- (1) ขั้นตอน การค้นหาปัญหาและสาเหตุ มีข้อคำถาม จำนวน 5 ข้อ
- (2) ขั้นตอนการวางแผนแก้ไขปัญหา มีข้อคำถาม จำนวน 3 ข้อ
- (3) ขั้นตอนการปฏิบัติงานตามแผน มีข้อคำถาม จำนวน 6 ข้อ
- (4) และขั้นตอนการติดตามและประเมินผล มีข้อคำถาม จำนวน 6 ข้อ

เกณฑ์ การให้คะแนน ดังนี้

มาก + บ่อย ๆ	เท่ากับ	3	คะแนน
ปานกลาง + เป็นบางครั้ง	เท่ากับ	2	คะแนน
น้อย + ไม่ค่อยมี	เท่ากับ	1	คะแนน

เกณฑ์ การกำหนดระดับการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน ในขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน แบ่งเป็น 3 ระดับ เป็น ชาวบ้านมีส่วนร่วมระดับสูง ปานกลาง ต่ำ เอาคะแนนมากที่สุด คือ 3 คะแนนลบด้วยคะแนนที่น้อยที่สุด แล้วหารด้วย 3 เนื่องจากแต่ละขั้นตอนมีจำนวนข้อคำถามไม่เท่า

กัน จึงเอาค่ามัธยิมเลขคณิตหารด้วยจำนวนข้อในแต่ละชั้นตอน และในภาพรวมใช้จำนวนข้อทั้งหมดในทุกชั้นตอนเป็นเกณฑ์ในการแบ่งกลุ่ม ใช้เกณฑ์ ดังนี้

1. มีส่วนร่วมระดับสูง หมายถึง การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุ มีส่วนร่วมในการวางแผนแก้ไขปัญหา มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน และมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล มีคะแนนตั้งแต่ 2.36 - 3.00 คะแนน ของทุกชั้นตอนของการมีส่วนร่วม
2. มีส่วนร่วมระดับปานกลาง หมายถึง การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุ มีส่วนร่วมในการวางแผนแก้ไขปัญหา มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน และมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล มีคะแนนตั้งแต่ 1.68 - 2.35 ของทุกชั้นตอนของการมีส่วนร่วม
3. มีส่วนร่วมระดับต่ำ หมายถึง การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุ มีส่วนร่วมในการวางแผนแก้ไขปัญหา มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน และมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล มีคะแนนตั้งแต่ 1.00 - 1.67 คะแนน ของทุกชั้นตอนของการมีส่วนร่วม

3.1.3 การทดสอบแบบสอบถาม

การทดสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถามที่ได้สร้างขึ้น ในการสร้างแบบสอบถามได้สร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมขอบเขตของเนื้อหา ตรงตามวัตถุประสงค์และสามารถตอบปัญหาการศึกษาครั้งนี้ได้ แบบคำถามจะเป็นข้อคำถามที่เกี่ยวกับ ผู้นำชุมชน ความสม่ำเสมอของการติดตามงานของเจ้าหน้าที่ป่าไม้ และตัวชาวบ้านในด้านการได้การทำงานกับหน่วยงานป่าไม้ รวมถึงการเข้าไปมีส่วนร่วมของชาวบ้านในชั้นตอนต่างๆ โดยการนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นปรึกษาและขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหาและขอบเขตของการศึกษาว่าแบบสอบถามที่สร้างขึ้นตรงกับเนื้อหาและครอบคลุมเนื้อหาทั้งหมดตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษาหรือไม่ เมื่อได้ข้อคิดเห็นและคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาแล้ว ก็นำแบบสอบถามมาปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้อง เหมาะสมและตรงตามวัตถุประสงค์ที่ศึกษาวิจัย

นำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับประชากรกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ในที่นี้คือ ชาวบ้านบ้านห้วยขี้ม ด่านลน้ำเตา อำเภอร่องวาง จังหวัดแพร่ จำนวน 20 คน (ครอบครัวละ 1 คน) สังเกตการพูดคุย ชักถามปัญหาข้อสงสัยของผู้ตอบแบบสอบถามในแต่ละข้อ

คำถามที่แต่ละคนมีความเข้าใจและสื่อความหมายของแบบสอบถามนั้นให้ได้ชัดเจนตรงกัน เสร็จแล้ว จึงนำเครื่องมือที่ผ่านการทดลองใช้จำนวนดังกล่าวไปทดสอบหาความเชื่อมั่นแบบครอนบัค (Cronbach) โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α Coefficient) เหตุที่ใช้การทดสอบความเชื่อมั่นนี้ เนื่องจากแบบสอบถามที่สร้างขึ้นมีการทดสอบเก็บข้อมูลเพียงครั้งเดียวและมีรูปแบบของเครื่องมือเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า โดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูป SPSS ได้ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการพื้นที่ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่คำปอง เท่ากับ 0.86 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ทางสังคมศาสตร์ ($\alpha = 0.70$)

3.1.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

โดยผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยได้นำแบบสอบถามไปให้ประชากรตัวอย่างที่ได้สุ่มเลือกไว้แล้ว ซึ่งเป็นหัวหน้าครอบครัวหรือตัวแทนครอบครัวตอบแบบสอบถาม ก่อนที่ผู้ช่วยวิจัยจะไปทำการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้อธิบายและทำความเข้าใจให้ผู้ช่วยวิจัยเข้าใจถึงวัตถุประสงค์การเก็บข้อมูล คำนียามที่ใช้ในแบบสอบถาม ได้แก่ ผู้นำ การจัดการพื้นที่ต้นน้ำ เจ้าหน้าที่ป่าไม้ และปัญหาของการเก็บข้อมูลในกรณีที่หัวหน้าครอบครัวไม่อยู่ก็สามารถให้ตัวแทนครอบครัวตอบแบบสอบถามแทนได้ และก่อนการตอบแบบสอบถามของหัวหน้าครอบครัวหรือตัวแทนครอบครัว ให้อธิบายให้หัวหน้าครอบครัวหรือตัวแทนครอบครัวเข้าใจถึงค่านิยมหรือข้อความที่ปรากฏในแบบสอบถามให้เข้าใจก่อน เช่น การจัดการพื้นที่ต้นน้ำ ผู้นำ เจ้าหน้าที่ป่าไม้ เป็นต้นและในกรณีที่ผู้ให้ข้อมูลไม่สามารถอ่านออกเขียนได้ให้ผู้ช่วยวิจัยใช้การสัมภาษณ์ตามแบบสอบถามแล้วบันทึกข้อมูลตามที่ประชากรตัวอย่างให้ข้อมูล การเก็บข้อมูลได้ดำเนินการในเดือนสิงหาคม 2542 โดยมีรายละเอียดในการเก็บข้อมูล ดังนี้

บ้านบุญแจ่ม เก็บข้อมูล จำนวน 110 คน โดยนำแบบสอบถามไปให้หัวหน้าครอบครัวหรือตัวแทนครอบครัวที่ได้จากการสุ่มตัวอย่างตามเลขที่บ้านที่สุ่มไว้ แล้วไปเก็บแบบสอบถามในวันถัดไป ก่อนการเก็บให้ตรวจเช็คการตอบแบบสอบถามให้สมบูรณ์ในทุกคำถาม

บ้านห้วยเขียด เก็บข้อมูล จำนวน 34 คน นำแบบสอบถามไปให้หัวหน้าครอบครัวหรือตัวแทนครอบครัว ที่ได้จากการสุ่มตัวอย่างตามเลขที่บ้านที่สุ่มไว้ตอบแบบสอบถาม หลังจากที่หัวหน้าครอบครัวหรือตัวแทนได้ตอบแบบสอบถามเสร็จ ได้เก็บแบบสอบถามพร้อมให้ตรวจเช็คการตอบแบบสอบถามให้สมบูรณ์ในทุกคำถาม จากการเก็บข้อมูลปรากฏว่ามีหัวหน้าครอบครัวหรือตัวแทนครอบครัวจำนวน 8 คนไม่สามารถอ่านและเขียนหนังสือได้ ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยใช้การการ

สัมภาษณ์ตามแบบสอบถาม แล้วบันทึกข้อมูลตามแบบสอบถามตามที่หัวหน้าครอบครัวหรือตัวแทนให้ข้อมูล

3.1.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

โดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (Statistical Package for Social Science, SPSS) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน ในการจัดการพื้นที่ต้นน้ำ โดยมีสมมติฐานในการศึกษา คือ

1. ชาวบ้านที่ยอมรับและไว้วางใจในตัวผู้นำต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ต้นน้ำแตกต่างกัน ใช้สถิติ ANOVA
2. ชาวบ้านที่ทำงานกับหน่วยงานป่าไม้ มีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ต้นน้ำมากกว่ากลุ่มอื่น ใช้สถิติ T - test
3. ชาวบ้านที่ได้รับการติดตามจากเจ้าหน้าที่แตกต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ต้นน้ำแตกต่างกัน ใช้สถิติ ANOVA

3.2 การศึกษาเชิงคุณภาพ

เป็นการศึกษาเพื่อยืนยันผลของการศึกษาเชิงปริมาณ โดยศึกษาการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน ในด้านการจัดการพื้นที่ต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่คำปอง อำเภอร่องวาง จังหวัดแพร่ ที่ได้ดำเนินโครงการ รพต. ตั้งแต่เริ่มดำเนินการ ได้แก่ หมู่บ้านบุญแจ่ม และหมู่บ้านห้วยเหียด โดยมีประเด็นการศึกษาและรายละเอียด ดังนี้

1. การดำเนินโครงการ รพต. ในแง่ต่าง ๆ ได้แก่ การดำเนินการตามแผนงาน เจ้าหน้าที่ประสานงาน ความสนใจของชาวบ้านต่อโครงการ ผลประโยชน์ของโครงการ ความสม่ำเสมอของเจ้าหน้าที่ การประชาสัมพันธ์ และผลประโยชน์ของโครงการ
2. การมีส่วนร่วมของชาวบ้าน ด้านเหตุผลของการเข้าร่วม และการเข้าไปมีส่วนร่วมในขั้นตอนต่างๆ

3.2.1 ข้อมูลและแหล่งข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ศึกษาใช้สำหรับการศึกษาค้นคว้านี้ แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. ข้อมูลขั้นปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลจากประชากรตัวอย่างโดยตรง
2. ข้อมูลขั้นทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมจากเอกสารแหล่งอื่น ที่มีใช้มาจากประชากรตัวอย่างได้แก่ เอกสารของหน่วยจัดการต้นน้ำแม่คำปอง หนังสือสรุปผลการดำเนินโครงการ รพด. ข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้าน(จปฐ) เอกสารที่ได้จากการเก็บข้อมูลตามโครงการบัณฑิตอาสา

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษามีส่วนร่วมของชาวบ้าน ได้แก่ Key Informants ซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลที่สามารถให้ข้อมูลต่างๆ ได้อย่างถูกต้อง การเลือกตัวอย่างที่ให้ข้อมูล ใช้เทคนิค Snowball Sampling กลุ่ม Key Informants ที่ให้ข้อมูล แบ่งเป็น 3 กลุ่มคือ

1. กลุ่มผู้นำชุมชนทั้ง 2 หมู่บ้านได้แก่ ผู้อาวุโสหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำกลุ่มต่างๆ กรรมการหมู่บ้าน จำนวน 10 คน
2. กลุ่มชาวบ้านได้แก่ชาวบ้านที่ทำงาน/ไม่ได้ทำงานกับหน่วยงานป่าไม้ในหมู่บ้านบุญแจ่มและบ้านห้วยเหือด จำนวน 40 คน
3. เจ้าหน้าที่ประสานงานป่าไม้ที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ต้นน้ำแม่คำปอง จำนวน 2 คน

3.2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงถูกต้องและครอบคลุมเนื้อหาอย่างสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ จึงใช้เทคนิคการศึกษาหลายอย่าง ในการรวบรวมข้อมูลโดยใช้เครื่องมือในการศึกษามีส่วนร่วมของชาวบ้าน โดยใช้วิธี

1. วิธีการสัมภาษณ์ (Interview) โดยวิธีการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ (Formal Interview) และการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview)

การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ ใช้กับผู้ให้ข้อมูลหลักในชุมชน ที่จะสัมภาษณ์แบบเป็นทางการได้ คือ เจ้าหน้าที่ประสานงานป่าไม้ จำนวน 2 คน

การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เป็นกลุ่มกับผู้ให้ข้อมูลหลักที่ไม่คุ้นเคยกับการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ การสัมภาษณ์จะทำการสัมภาษณ์หลังจากได้สร้างความ

สัมพันธ์กับผู้ให้ข้อมูลหลัก เพื่อให้เกิดความคุ้นเคยกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้นำต่างๆ ชาวบ้าน ผู้อาวุโส กรรมการหมู่บ้าน สัมภาษณ์ กลุ่มละ 3-5 คน ได้ 11 กลุ่ม จำนวนผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งหมด 50 คน ในการสัมภาษณ์จะทำการสัมภาษณ์แบบเจาะจงประเด็น (Focus Group) และแบบเจาะลึก (Indepth Interview) ได้ดำเนินการสัมภาษณ์ ระหว่างวันที่ 15 กันยายน 2542 ถึงวันที่ 5 ตุลาคม 2542

2. วิธีการสังเกต (Observation) โดยใช้เทคนิคการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม(Non-participant Observation) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมโดยเป็นการสังเกตที่ผู้ศึกษาไม่ได้ร่วมกิจกรรมของชุมชน ผู้ศึกษาได้สังเกตพฤติกรรม วิธีการดำเนินชีวิตของชุมชน ลักษณะทางภูมิภาคของชุมชน ลักษณะการให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลหลัก

3. การบันทึกข้อมูลสนามได้เตรียมแบบบันทึกไว้ล่วงหน้าและทำการบันทึกขณะสัมภาษณ์ และหลังการสัมภาษณ์

3.2.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และได้เก็บรวบรวมข้อมูลเสร็จแล้ว นำมาตรวจสอบความถูกต้องแล้วนำไปดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน ดังนี้

1. การแยกแยะข้อมูล โดยการแยกข้อมูลที่ได้ ออกเป็นกลุ่ม ได้แก่ ข้อมูลที่ได้จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก และกลุ่มข้อมูลที่ได้จากเจ้าหน้าที่ประสานงานด้านป่าไม้
2. การจัดหมวดหมู่ข้อมูล โดยแบ่งเป็นหมวดหมู่ ได้แก่ บริบทของชุมชน การดำเนินโครงการ รพด. การมีส่วนร่วมของชาวบ้าน ลักษณะที่เกี่ยวกับผู้นำชุมชน
3. การจัดลำดับความสำคัญตามวัตถุประสงค์ ได้แก่ การมีส่วนร่วมของชาวบ้าน เหตุผลของการเข้าร่วม ปัจจัยที่ทำให้ชาวบ้านเข้าไปมีส่วนร่วม การติดตามงานของเจ้าหน้าที่ผู้นำชุมชน บริบทชุมชน
4. การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ข้อมูล นำข้อมูลต่างๆ มาเชื่อมโยง ถึงเหตุ และผลในการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน ในทุกๆ ด้านตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาทั้ง 2 รูปแบบ มาเขียนรายงานในเชิงพรรณนา เพื่อแสดงผลการศึกษาวิจัยในเรื่องการมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ต้นน้ำของชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านที่มีการดำเนินโครงการ รพด. ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่คำปอง และผลของปัจจัยในด้าน ผู้นำชุมชน การทำงาน

ในหน่วยงานป่าไม้ และการติดตามงานของเจ้าหน้าที่ป่าไม้ต่อการเข้าไปมีส่วนร่วมของชาวบ้าน
ในการจัดการพื้นที่ต้นน้ำแม่คำปอง ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่คำปอง จังหวัดแพร่

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Chiang Mai University